
Nasilje

Rat je završio. Nasilje traje. Nalazimo ga posvuda. Na ulici, u kuhinji, u spavaćoj sobi, u školi, na radnim mjestima, u crkvi. Nalazimo ga i ono nalazi nas. Zahvaća nas. Izvana i iznutra, a nadasve između, u odnosima. Naj snažnije je u odnosima, usprkos nagnuću da ga se vidi nadasve psihološkim kategorijama, svede na pojedinačne, izolirane, osobne poteškoće.

Gdje god se okrenemo, posvuda susrećemo žrtve nasilja. Obilježene su ožiljcima. One tjelesne žrtve vješto skrivaju. One na duši, nevidljive, više ne uspijevaju. Pokazuju se na licu, u riječima, stavovima, nijemosti ili neprestanom govoru, prenose se na druge.

S nasiljem je uvijek isto. Jedno rađa drugo. Žrtve se izmjenjuju i množe, a nasilje traje i raste. Vrlo često žrtva sama prijeđe na stranu nasilja. Tako ga upozna s obje strane. Najprije kao žrtva, a potom kao počinitelj. I tako postane još jednom žrtva.

O nasilju valja govoriti. Ne zato da bismo ga veličali riječju, nego stoga što ga valja riječju pokazati, izvući na svjetlo. Jer, nasilje bježi u polumrak, u nevidljivo. Skriva se iza dobrih razloga. Uvijek iznova traži dobre razloge kojima bi se htjelo opravdati. Dobrim razlozima zaslijepi promatrače te se nastavlja širiti pred zaslijepljenom publikom. Kao što svojoj žrtvi najprije oduzme riječi i učini je nijemom, nasilje bi tako htjelo oduzeti svima svaku riječ koja bi ga osvijetlila i pokazala kao nasilje. Ono hoće samo riječi opravdanja. Stoga nije svaki govor o nasilju ujedno i borba protiv njega. Nasilje je mnogo vještije i lukavije nego što smo spremni vjerovati.

Kad nasilje žrtvi oduzme riječ, valja govoriti umjesto nje, posuditi joj glas. Posuđeni glas žrtvi je kao svjetlo. Obasjava moguća skrovišta nasilja. Što je više glasova, više je svjetla. Što je više svjetla, manje je zaslijepljenih promatrača. Zaslijepljeni promatrači su nadasve nijemi promatrači.

No, zasljepljenost nije najveća kod promatrača. Ona je naj snažnija kod onih koji su sami uvučeni u nasilje, s jedne ili druge strane. Kako inače razumjeti da se istodobno može biti zauzet u borbi za nenasilje i oko sebe stvarati žrtve vlastitog nasilja, zalagati se za mirotvorstvo, a kod kuće podizati ruku ili oštriti riječi protiv bližnjih? Pozivati se na Krista i kršćanstvo i istodobno biti uvjeren kako ima dobrih razloga za mržnju, osvetu i uzvratanje istom mjerom? Zasljepljenost, da nas ne zavede jezik, nije potpuno sljepilo. Nasilje je slijepo u jednom pravcu, a u drugom vidi vrlo oštro. Tuđe nasilje uveća i izoštri. Svoje ne vidi. Opravdava ga. Stoga i jagma oko statusa žrtve, trud oko pokazivanja tuđeg nasilja, vlastite nedužnosti i podnesenog nasilja nije uvijek odraz realnog stanja. Često je samo zasljepljeni način potpadanja pod vrtlog nasilja.

Nasilje i laž pojavljuju se udruženi. Pojavljuju se tako da jedno skriva drugo. Laž skriva nasilje i nasilje istodobno laž prikazuje kao dobre razloge. Laž zasljepljuje dobrim razlozima i nasilju otvara prostor djelovanja. Zato nije dovoljno podnositi nasilje. Nije dovoljno ne uzvracati istom mjerom. Valja ga raskrinkati, osvijetliti, izvesti na dan, pred svjetlo dobrote. Na nasilje valja odgovoriti. No, odgovor nasiljem samo hrani isto nasilje. Nasilje priželjkuje nasilni odgovor, jer ga on najbolje opravdava. Najbolje opravdanje nasilju daje protunasilje. Nasilje i protunasilje hrane se istim razlozima. Nema ničeg sličnijeg nasilju od protunasilja. Na nasilje se može odgovoriti tako da ne damo nikakav odgovor, da ga podnosimo. Ovakav se odgovor često shvaća kao kršćanski. No, nasilje izlazi lako na kraj i s nijemošću i s podnošenjem. Prelazi preko njih. Kada bi puko podnošenje bio kršćanski stav, nasilje ne bi imalo nikakve prepreke. Postoji, međutim, odgovor koji razara nasilje iznutra na drukčiji način.

Ljubiti neprijatelje, opraštati počiniteljima, moliti za progonitelje, na zlo uzvracati dobrom. Nigdje Krist ne pretpostavlja pasivnost pred nasiljem, nego precizni odgovor dobra na nasilje. Njegov odgovor uključuje i riječ i djelo. I snažno svjetlo riječi kojom osvjetljuje laž nasilja i poziv na dobrotu pred zlom i nadasve životnu dosljednost. Na njega koji nigdje nije potpao pod laž i zasljepljenost nasilja, na njega koji nije prešutio nijedno nasilje s kojim se susreo sručilo se jednodušno nasilje. No, on je to uzeo kao prigodu da razotkrije mehanizam nasilja i pobijedi ga drukčijim sredstvima.

Kod Krista ćemo naći jasnoću oko zamki kojima se služi zlo. Nije najteže zlo koje me zahvaća izvana, zlo koje podnosim, nepravda koja me zahvaća kao nevinog. Teže je zlo kada me samog zahvati vrtlog nasilja koje više ne primjećujem. Dokle god sam nasiljem zahvaćen izvana, nije me okupiralo iznutra, postoje oaze koje nasilje nije osvojilo. Kad potpadnem pod zasljepljenost nasilja, više nema

slobodnog prostora. Ni vani ni unutra. Ostaje samo zaslijepljenost da nasilje izvire s druge strane, i prevarenost da ja imam dobre razloge koji opravdavaju moje nasilje.

I premda je ovo na papiru prilično jasno, u životu je to mnogo teže. Kršćanstvo to dobro, predobro zna.

Najprije odatle što Isus sam u svojoj zadnjoj molitvi moli za svoje progonitelje i to upravo stoga jer vidi kako ne vide, kako ne znaju što čine. Neznanje se ne odnosi na neukost i neinteligenciju. Odnosi se na sljepilo za vlastite čine. Najteža se borba s nasiljem događa u odnosu na vlastito nasilje za koje smatram da sam imun ili za koje imam dobre razloge.

Potom od svojih prvaka. Petrovo obraćenje nije dovršeno kada je ostavio sve i pošao za Isusom. Ni onda kada ga je Isus nazvao Sotonom. Ni onda kada mu je rekao da vrati mač u korice. Niti kada ga je zatajio. Promijenio se kada je otkrio na svojoj koži kako je potpao pod opće uvjerenje da ima dobrih razloga da jedan čovjek umre za narod. Petrovo zatajenje možda nije prvenstveno strah za vlastitu kožu, premda je to najčešći razlog naših izdaja. On je potpao pod masovnu, opću zaslijepljenost laži kojom zlo opravdava sebe samo. I upravo jer je otvorio oči za svoju uvučenost u nasilje, doživljava obraćenje. No, ono nije njegovo djelo. Krist mu ga je darovao nakon uskrsnuća. Pitanjem o ljubavi uveo ga je u snagu jaču od nasilja.

Pavao je prošao istu školu. Njega će Isus pred Damaskom izravno pitati zašto ga progoni, zašto je stao na stranu progonitelja, koje dobre razloge ima za nasilje kojem služi. Pavlu će se dogoditi da će svoju zaslijepljenost nasiljem otkriti tek kada izgubi vid u susretu sa Svjetlom. Trebat će mu vremena da razumije kamo ga je vodila zaslijepljenost nasiljem i da nauči gledati Svjetlo dobrote koje na drukčiji način pobjeđuje zlo.

Petrova i Pavlova zaslijepljenost će se ponavljati kroz dugo vrijeme Crkve. Njihovo otvaranje očiju za prijekare nasilja i za lukavost kojom ih je zavelo neće uvijek biti dovoljno da se od njih uči. Premda Petar govori o zlu kao lavu koji neprestano vreba dobru prigodu da zaskoči i premda se Pavao trudi da i svaka najava nasilja nikako ne dočeka zalaska sunca, kršćanstvo je često, odveć često, ostajalo iza Kristovih riječi i djela i iza iskustva svojih prvaka.

Tako kršćanstvo u sebi nosi i nenasilnu pobjedu nad nasiljem i neprestane padove u zaslijepljenost nasiljem.

Kršćanstvo je postavljeno pred zadatak da naviješta vijest koja je dalje od konkretnog življenja kršćana, da zastupa stavove koje jedva

može samo održati, da se trudi oko jasnoće nenasilja sa sviješću da je krhko i gotovo nemoćno samo činiti ono što naviješta.

Zato kršćanstvo nije ni jednostavno ni lagano. Treba imati oštro oko za svaki oblik nasilja, hrabrosti ukazati na njega i osvjetliti ga riječju, dati glas žrtvama nasilja i istodobno neprestano biti budno na vlastite čine, paziti na sklisko tlo vlastite zaslijepljenosti i uvučenosti u nasilje bilo dobrim razlozima, bilo prešućivanjem, bilo neodgovaranjem ljubavlju, praštanjem i dobrotom.

Kršćanstvo se ne mjeri samim sobom, svojim konkretnim, povišnim načinom življenja i utjelovljenja blage vijesti koju naviješta. Ne mjeri se ni svijetom. Njemu je mjera Krist. To je još teža i još jasnija mjera od one kojom svijet mjeri kršćane i prosuđuje kršćanske izdaje kršćanstva. No, Krist je i mjera i jasnoća i blagost i dobrota. Sve dok susrećemo nasilje oko sebe, odzvanja i pitanje vlastite uvučenosti i zaslijepljenosti. Prihvatiti Krista za mjeru u odnosu prema bilo kojem i bilo čijem nasilju i za mjeru vlastitog odnosa prema istom nasilju, u zajedništvu s drugim vjernicima, s Crkvom, znači raditi na tome da svijet ima svjetlo i ukus.

Ante Vučković